

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

მეხუთე სექცია

საქმე ა.დ. და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ

(საჩივრების № 57864/17, 79087/17 და 55353/19)

გადაწყვეტილება

მუხლი 8 • პოზიტიური ვალდებულებები • პირადი ცხოვრება • ტრანსგენდერ კაცებს არ შეუძლიათ თავიანთი გენდერის სამართლებრივი აღიარება სქესის მახასიათებლების სამედიცინო პროცედურების გავლით შეცვლის გარეშე, საკანონმდებლო ჩარჩოს ბუნდოვანების გამო • შიდა ხელისუფლების წარუმატებლობა, უზრუნველყოს გენდერის სამართლებრივი აღიარების სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურები

სტრასბურგი

1 დეკემბერი 2022

ეს გადაწყვეტილება საბოლოო გახდება კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტით დადგენილ გარემოებებში. ის შეიძლება დაექვემდებაროს რედაქციულ შესწორებას.

საქმეზე ა.დ. და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (მეხუთე სექცია)

პალატამ შემდეგი შემადგენლობით:

ჯორჯეს რავარანი, *პრეზიდენტი*

კარლოს რანზონი

მარტინს მიტსი

სტეფანი მორო-ვიკრომი

ლადო ჭანტურია

მატიას გიომარი

კატერინა შიმაჩკოვა, *მოსამართლეები*

და ვიქტორ სოლოვეიჩიკი, *სასამართლოს მდივანი,*

გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

საჩივრები (№57864/17, 79087/17 და 55353/19) საქართველოს წინააღმდეგ, შეტანილი სასამართლოში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის საფუძველზე საქართველოს სამი მოქალაქის, ბ-ნი. ა.დ. („პირველი მომჩივანი“), ბ-ნი ა.ხ. („მეორე მომჩივანი“) და ბ-ნი ნიკოლო ღვინიაშვილი („მესამე მომჩივანი“) („მომჩივნები“ ერთად), 2017 წლის 1 აგვისტოს და 10 ნოემბერს და 2019 წლის 18 ოქტომბერს, შესაბამისად;

მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება საჩივრის შესახებ ეცნობოს საქართველოს მთავრობას („მთავრობა“) კონვენციის მე-3, მე-8 და მე-14 მუხლების შესაბამისად;

მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება არ გამჟღავნდეს პირველი და მეორე მომჩივნის სახელები;

მთავრობის მიერ წარმოდგენილი დაკვირვებები და მომჩივნების საპასუხო მიგნებები;

კომენტარები წარმოდგენილ იქნა საქართველოს სახალხო დამცველის, გენტის უნივერსიტეტის ადამიანის უფლებათა ცენტრის, “ლესბოსელი, გეი, ბისექსუალი, ტრანსი და ინტერსექსი ადამიანების საერთაშორისო ასოციაციის” ევროპული ფილიალის (ILGA-Europe) და “ტრანსგენდერი ევროპის” (TGEU) მიერ წარმოდგენილი კომენტარები, რომელთაგანაც სექციის

პრეზიდენტის მიერ ყველას მიეცა ინტერვენციის უფლება (კონვენციის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და სასამართლოს რეგლამენტის 44-ე მუხლის მე-3 ნაწილი);

2022 წლის 8 ნოემბრის განხილვის შემდეგ, გამოტანილ იქნა შემდეგი გადაწყვეტილება, რომელიც მიღებულ იქნა იმავე დღეს:

შესავალი

1. წინამდებარე საქმე ეხება მომჩივანთა ძირითადად კონვენციის მე-8 მუხლთან დაკავშირებულ საჩივრებს, რადგან მათ ვერ მიიღეს გენდერის სამართლებრივი აღიარება მათი სქესობრივი მახასიათებლების სამედიცინო პროცედურების საშუალებით შეცვლის გარეშე.

1 ფაქტები

2. მომჩივნების დაბადების თარიღები, ამჟამინდელი საცხოვრებელი ადგილი და ადვოკატების სახელები, რომლებიც წარმოადგენდნენ მათ სასამართლოში, ჩამოთვლილია თანდართულ ცხრილში.

3. მთავრობას წარმოადგენდა საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წარმომადგენელი ბ-ნი ბ. ძამაშვილი

4. საქმის ფაქტობრივი გარემოებები შეიძლება შეჯამდეს შემდეგნაირად.

I. საჩივრები №. 57864/17 და 79087/17

5. პირველი და მეორე მომჩივნები ტრანსგენდერი კაცები არიან (დაბადებისას მინიჭებული აქვთ მდედრობითი სქესი).

6. 2014 წლის 29 მაისს და 2015 წლის 22 იანვარს სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტომ („სააგენტო“) მომჩივნებს, მათ მიერ წარდგენილი განცხადებების საფუძველზე, ტრადიციულად მამრობითი სახელები მიანიჭა, რათა შეეცვალათ წინა,

ტრადიციულად მდედრობითი სახელები, რომლებიც ფიგურირებდა სამოქალაქო აქტების შესაბამის ჩანაწერებში.

7. 2014 წლის 11 ოქტომბერს და 2015 წლის 15 აპრილს თბილისში ფსიქოლოგებმა გასცეს მომჩივნების სამედიცინო ცნობა დიაგნოზით „გენდერული დისფორია (ტრანსსექსუალიზმი)“.

8. 2014 წლის 9 დეკემბერს და 2015 წლის 24 აპრილს მომჩივნებმა მიმართეს სააგენტოს მათ სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში, ზემოაღნიშნული სამედიცინო ცნობების საფუძველზე, სქესის/გენდერის მარკერის მდედრობითიდან მამრობითად შესაცვლელად (ადმინისტრაციული პროცედურა იურიდიულ ლიტერატურაში ასევე მოხსენიებულია, როგორც „გენდერის სამართლებრივი აღიარება“). ხელისუფლებამ მოთხოვნები არ დააკმაყოფილა იმ საფუძველზე, რომ მომჩივნებმა ვერ აჩვენეს, რომ გავლილი ჰქონდათ სქესის კვლავმინიჭების სამედიცინო პროცედურები.

9. მომჩივნებმა საჩივრები სასამართლოებში შეიტანეს. პროცესის მსვლელობისას გაირკვა, რომ მეორე მომჩივანს, პირველი მომჩივნისგან განსხვავებით, ჩაუტარდა ჰორმონალური მკურნალობა (ტესტოსტერონის დონის ასამაღლებლად) და მან ასევე ქირურგიული გზით მოიკვეთა მკერდი (მასტექტომია).

10. 2015 წლის 8 დეკემბერს და 2016 წლის 11 მაისს თბილისის საქალაქო სასამართლომ მათი საჩივრები არ დააკმაყოფილა იმ მიზეზით, რომ მომჩივნების გენდერული თვითიდენტიფიკაციის მიუხედავად, სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის წინაპირობა, 2011 წლის 20 დეკემბრის სამოქალაქო აქტების შესახებ კანონის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტის მიხედვით („2011 წლის აქტი“), სქესის შეცვლა იყო. თუმცა, რადგან არცერთ მომჩივანს სქესის კვლავმინიჭების არცერთი არსებული პროცედურა ჩაუტარებია, მათი მოთხოვნა გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესახებ, სამოქალაქო აქტების ჩანაწერების სანდობისა და თანმიმდევრულობის ინტერესებიდან გამომდინარე, არ შეიძლებოდა დაშვებულიყო.

11. შიდასახელმწიფოებრივი სამართალწარმოება საბოლოოდ უზენაესმა სასამართლომ დაასრულა, რომელმაც მომჩივნების მიერ შეტანილი საჩივრები სამართლებრივი გარემოებების გამო არ დააკმაყოფილა. 57864/17 საჩივრის შესახებ, უზენაესი სასამართლოს 2016 წლის 24 ნოემბრის საბოლოო გადაწყვეტილების წერილობითი ასლი პირველ მომჩივანს 2017 წლის 1 თებერვალს გადაეცა. რაც შეეხება განცხადებას No. 79087/17, უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 9 მარტის საბოლოო გადაწყვეტილების ასლი მეორე მომჩივანს გადაეცა 2017 წლის 10 მაისს.

12. სასამართლო პროცესის მსვლელობისას სააგენტომ, მოსამართლეთა კითხვებზე პასუხის გაცემისას, ცალსახად აღიარა, რომ შიდა კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს, თუ ზუსტად რა სამედიცინო პროცედურა ან რა სახის სამედიცინო მტკიცებულება არის საჭირო „სქესის შეცვლის“ განსახორციელებლად, 2011 წლის აქტის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტის მიზნებიდან გამომდინარე (ეს აღიარება გაკეთდა 2015 წლის 3 დეკემბერს პირველი მომჩივნის საქმესთან დაკავშირებით გამართულ მოსმენაზე და 2016 წლის 13 აპრილს მეორე მომჩივნის საქმესთან დაკავშირებით გამართული მოსმენის დროს). საერთო ჯამში, პირველი და მეორე მომჩივნების გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესახებ საჩივრების დაუკმაყოფილებლობის თაობაზე ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების მიერ წარმოდგენილი მიზეზები ანალოგიური იყო სააგენტოსა და სასამართლოების მიერ მესამე მომჩივნის საქმის განხილვისას წარმოდგენილი მიზეზებისა (იხ. პუნქტები 14-32). ქვემოთ), იმ ერთადერთი განსხვავებით, რომ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში მიზეზები ოდნავ უფრო დეტალურად იყო განმარტებული.

13. 2019 წლის აპრილში მეორე მომჩივანმა და მისმა დაურეგისტრირებელმა პარტნიორმა, რომელთან ერთადაც ის ელოდა შვილს (პარტნიორი სპერმის დონაციის გამოყენებით დაორსულდა), საქართველო დატოვეს და ბელგიაში დასახლდნენ. 2020 წლის მარტში მეორე მომჩივანმა ბელგიის მიერ გაცემულ პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში მისი

სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილების უფლება მიიღო, ხოლო 2021 წლის თებერვალში მან და მისმა ცოლმა ანტვერპენის ფედერალურ საჯარო სამსახურში ქორწინება დაარეგისტრირეს.

II. საჩივარი №. 55353/19

A. ადმინისტრაციული საქმის წარმოება

14. მესამე მომჩივანიც ტრანსგენდერი კაცია (დაბადებისას მინიჭებული ჰქონდა მდედრობითი სქესი). წინა ქორწინების დასრულების შემდეგ (კავშირი გრძელდებოდა 1992-დან 1997 წლამდე), რომლის განმავლობაშიც გოგო გააჩინა, მან თავისი გენდერული იდენტობის შეცვლა გადაწყვიტა. მან დაიწყო ჰორმონალური თერაპია, რომლის დახმარებით ოჯახში, მეგობრებს შორის და სხვა სოციალურ წრეებში ის უკეთ აღიქვეს, როგორც კაცი. 2011 წლის 15 თებერვალს, სააგენტომ, დაუშვა რა განაცხადი, აპლიკანტი დაარეგისტრირა ახალი, ტრადიციულად მამრობითი სახელით, წინა, ტრადიციულად მდედრობითი სახელის ნაცვლად, რომელიც მას დაბადებისას ჰქონდა მინიჭებული.

15. 2015 წლის 9 თებერვალს, მესამე მომჩივანმა შეიტანა განცხადება სააგენტოსთან 2011 წლის აქტის 78-ე მუხლის “ზ პუნქტის მიხედვით, რათა სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში მისი სქესის/გენდერის აღმნიშვნელი მარკერი მდედრობითიდან შეცვლილიყო მამრობითად. თავისი განაცხადის განსამტკიცებლად, დაურთო 2014 წლის 31 ოქტომბრის ფსიქოლოგის მოსაზრება (“2014 წლის 31 ოქტომბრის სამედიცინო მოსაზრება”), რომელსაც მისთვის დადგენილი ჰქონდა დიაგნოზი „გენდერული დისფორია“ (ტრანსსექსუალიზმი).

16. 2015 წლის 10 ივნისს, სააგენტომ არ დააკმაყოფილა მესამე მომჩივანის საჩივარი. უწყებამ განაცხადა, რომ, მას შემდეგ, რაც შეისწავლა მომჩივანის დაბადების, ქორწინების, მშობლობის, განქორწინებისა და სახელის შეცვლასთან დაკავშირებული სამოქალაქო აქტების ჩანაწერები, ვერსად აღმოაჩინა მინიშნება იმის თაობაზე, რომ მომჩივანმა სქესი 2011 წლის აქტის 78-ე მუხლის “ზ

პუნქტით ნაგულისხმევი გაგებით შეიცვალა. სააგენტომ ასევე მიუთითა, რომ 2014 წლის სამედიცინო მოსაზრებამ მომჩივანს სამედიცინო მდგომარეობის დიაგნოზი დაუდგინა, თუმცა არ დაუდასტურებია სქესობრივი მახასიათებლების რაიმე ცვლილება.

17. 2015 წლის 8 ივლისს, მესამე მომჩივანმა სააგენტოს 2015 წლის 10 ივნისის გადაწყვეტილება გაასაჩივრა. საჩივრის თანახმად, მოსარჩელე მოითხოვდა 2011 წლის აქტის 78-ე მუხლის “ზ პუნქტი არ განმარტებულიყო ისე, თითქოს იგი მოითხოვდა სქესობრივი მახასიათებლების ცვლილებას, და ფაქტი, რომ თავად მომჩივანი თავს კაცად მიიჩნევდა, რასაც ასევე ადასტურებდა 2014 წლის 31 ოქტომბრის სამედიცინო მოსაზრება, ჰორმონალურ თერაპიასთან და “სოციალურ ქცევაში, გარეგნობასა და ჩაცმის სტილში” ცვლილებებთან ერთად, საკმარისი უნდა ყოფილიყო ზემოხსენებული საკანონმდებლო დებულების მიზნებისთვის. მომჩივანმა ასევე მიუთითა ფაქტზე, რომ მან უკვე შეიცვალა თავისი ტრადიციულად მდედრობითი სახელი ტრადიციულად მამრობითით.

18. 2015 წლის 5 აგვისტოს, სააგენტომ საჩივარი არ დააკმაყოფილა და გაიმეორა 2015 წლის 10 ივნისის გადაწყვეტილებაში მოცემული მსჯელობა.

19. შედეგად, მესამე მომჩივანმა გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის კიდევ ერთი საჩივარი შეიტანა, თუმცა, 2015 წლის 1 დეკემბრის საბოლოო გადაწყვეტილებით, სააგენტოსგან კვლავ უარი მიიღო. ამ გადაწყვეტილებით, სააგენტომ აღიარა, რომ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა არ განსაზღვრავს თუ ზუსტად რას წარმოადგენს „სქესის შეცვლა“, რამდენადაც ეს ტერმინი გამოყენებული იყო 2011 წლის აქტის 78-ე მუხლის “ზ პუნქტში. თუმცა, უფლებამოსილი პირი მიუთითებდა, რომ შიდა კანონმდებლობის იმჟამინდელი მდგომარეობის გათვალისწინებით, იმისთვის, რომ მომჩივანს შეძლებოდა სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილების მოთხოვნა, აუცილებელი

იყო, წარედგინა სამედიცინო მოწმობა, რომელიც აჩვენებდა, რომ მისი ბიოლოგიური და/ან ფიზიოლოგიური სქესობრივი მახასიათებლებიც შეცვლილი იყო.

B. სასამართლო სამართალწარმოება

1. სამართალწარმოება პირველი ინსტანციის სასამართლოში

20. 2015 წლის 7 სექტემბერს, მესამე მომჩივანმა თბილისის საქალაქო სასამართლოში სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში მისი სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილებასთან დაკავშირებით სააგენტოს უარი გაასაჩივრა. სხვა საკითხებთან ერთად, ის დაობდა, რომ არ არსებობდა საკანონმდებლო დებულება, რომელიც გენდერის სამართლებრივი აღიარების წინაპირობად ანატომიური/ფიზიოლოგიური სქესობრივი მახასიათებლების ცვლილებას მოითხოვდა. მისი მოსაზრებით, უწყების უარი უტოლდებოდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას. მან ასევე მიუთითა მის მიმართ განხორციელებულ დისკრიმინაციაზე, ტრანსფობიური დამოკიდებულების, დაცინვის, სიძულვილის ენისა და ცუდად მოპყრობის სხვადასხვა შემთხვევაზე, რომელთა გამოვლაც მას ყოველდღიურ ცხოვრებაში უწევდა იქიდან გამომდინარე, რომ მისი იდენტობის დამადასტურებელ ოფიციალურ დოკუმენტებში დაბადებისას მინიჭებული (მდედრობითი) სქესი და მისი ამჟამინდელი (მამრობითი) გენდერული იდენტობა ერთმანეთს არ შეესაბამებოდა.

21. მოპასუხე ორგანომ, საპასუხოდ, თავისი კომენტარები წარმოადგინა და იცავდა თავდაპირველ პოზიციას, რომლითაც „სქესის შეცვლა“, 2011 წლის აქტის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტის მნიშვნელობით, სხვა არაფერს შეიძლება ნიშნავდეს, თუ არა ბიოლოგიური და/ან ფიზიოლოგიური სქესობრივი მახასიათებლების ცვლილებას. ხელისუფლება ამტკიცებდა, რომ თუ კანონმდებელს სურდა „სქესის შეცვლა“ ეხსენებინა, როგორც პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილების საფუძველი, რასაც მომჩივანი თავის სამართლებრივ ქმედებაში ამტკიცებდა, ამას 2011 წლის აქტში

ნათლად დააფიქსირებდა, რამდენადაც ორ ტერმინს - „გენდერსა“ და „სქესს“ შორის განსხვავება უკვე საერთო სამართლებრივი ცოდნის საკითხი იყო.

22. სასამართლო პროცესის ფარგლებში, სასამართლოს მიერ დაკომპლექტებულმა ფსიქოლოგთა და სექსოლოგთა კოლეგიამ გამოიტანა სამედიცინო დასკვნა, რომელშიც აღნიშნულია, რომ მომჩივანს თავის სექსუალურ ცხოვრებაში გამოხატული ჰქონდა ორივე გენდერის მახასიათებლები და პრობლემები ჰქონდა სექსუალურ ადაპტაციასთან დაკავშირებით.

23. საქალაქო სასამართლომ ასევე მოუსმინა ექსპერტ - ფსიქოლოგს, რომელსაც ტრანსგენდერ ადამიანებთან მუშაობის დიდი გამოცდილება ჰქონდა - რომელმაც, სხვა საკითხებთან ერთად, განაცხადა, რომ, მიუხედავად იმისა, რომ ეს იშვიათად ხდება, მაინც შესაძლებელია ტრანსგენდერმა ადამიანმა ცხოვრების გარკვეულ მომენტში გადაწყვიტოს თავის საწყის გენდერს დაუბრუნდეს.

24. 2016 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილებით, თბილისის საქალაქო სასამართლომ მომჩივნის სარჩელი არ დააკმაყოფილა და განაცხადა, რომ 2011 წლის კანონის 78-ე მუხლის „ზ“ პუნქტის მიხედვით, სამოქალაქო აქტების სხვადასხვა ჩანაწერში სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება განხორციელდეს, თუ სქესის შესაბამისი ცვლილება მოხდა. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნის სქესი შეიძლება შეიცვალოს სამედიცინო პროცედურების გავლით, მას არ დაუკონკრეტებია, ზუსტად რას წარმოადგენდა ეს პროცედურები. რაც შეეხება მომჩივნის მითითებას კონვენციის მე-8 მუხლზე, საქალაქო სასამართლომ განმარტა, რომ ამ დებულებით მის უფლებებში ჩარევა არ მომხდარა, რადგან სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლაზე უარის თქმას არაფერი ჰქონდა საერთო გენდერული თვითიდენტიფიკაციის შესახებ მომჩივანის უფლებასთან. მართლაც, სახელმწიფოს არასოდეს დაუყენებია ექვევემ მომჩივნის გენდერული იდენტობა, რადგან უდავო იყო,

რომ მომჩივანს შეეძლო კაცის სოციალური ცხოვრება ყოველგვარი ჩარევის გარეშე წარემართა. სასამართლომ დაასკვნა, რომ მხოლოდ პოსტოპერაციულ ტრანსგენდერ ადამიანებს ჰქონდათ უფლება, სქესის შეცვლის შემდეგ, მიეღოთ გენდერის სამართლებრივი აღიარება.

2. საქმის წარმოება სააპელაციო სასამართლოში

25. 2017 წლის 6 თებერვალს მომჩივანმა 2016 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება გაასაჩივრა.

26. თბილისის სააპელაციო სასამართლოში მთავარი მოსმენის დროს, რომელიც 2017 წლის 4 ივლისს გაიმართა, მომჩივანმა აღნიშნა, რომ თავს კანონის წინაშე ვალდებულად არ მიიჩნევდა, წარედგინა რაიმე დოკუმენტი, რომელიც მისი სქესის მახასიათებლების ცვლილებას დაადასტურებდა. მან განაცხადა, რომ მისი გენდერული თვითიდენტიფიკაცია საკმარისი უნდა ყოფილიყო იმისთვის, რათა მოპასუხე ორგანოს დაეკმაყოფილებინა მისი საჩივარი გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესახებ. მან ასევე მოითხოვა, რომ სააპელაციო სასამართლოს გაეთვალისწინებინა სასამართლოს ბოლო გადაწყვეტილება საქმეზე *A.P., Garçon and Nicot v. France* (№. 79885/12 და 2 სხვა, §§ 92-154, 6 აპრილი 2017 წ.)

27. მოპასუხე ორგანომ პასუხად განაცხადა, რომ სახელმწიფო ეჭვქვეშ არ აყენებდა მომჩივნის ამჟამინდელ გენდერს, ანუ იმ ფაქტს, რომ ის თავს კაცად მიიჩნევდა. თუმცა, სასწორზე იყო მომჩივნის სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლა, ხოლო მას სქესის ცვლილება არ დაუმტკიცებია. სამედიცინო დასკვნა, რომელშიც მომჩივნის დიაგნოზი „გენდერული იდენტობის აშლილობა“ იყო, ან ცნობა იმის შესახებ, რომ იგი ორივე გენდერის ფსიქოლოგიურ მახასიათებლებს ავლენდა (იხ. პარაგრაფები 15 და 22 ზემოთ), საკმარისი არ აღმოჩნდა. სააგენტომ აღნიშნა, რომ წინამდებარე დავის დაწყებამდე არსებობდა მხოლოდ ორი სხვა შემთხვევა, რომლის მიხედვითაც, მსგავსი სამედიცინო დასკვნა, დიაგნოზით „გენდერული დისფორია“, 2011 წლის კანონის 78-ე მუხლის “ზ”

პუნქტის მიზნებისთვის (იხილეთ პუნქტები 5-12 მაღლა) საკმარის მტკიცებულებად არ იყო მიღებული.

28. სხდომის დროს, სააპელაციო სასამართლოს შემადგენლობის ერთ-ერთმა მოსამართლემ მოპასუხე ორგანოს ჰკითხა, ზუსტად რა სამედიცინო პროცედურების გავლა მოუწევდა მომჩივანს სქესის შეცვლის დასამტკიცებლად, გულისხმობდა თუ არა ეს მხოლოდ ქირურგიულ ჩარევას, ან თუ შეიძლებოდა საკმარისი ყოფილიყო სხვა, ნაკლებ ინვაზიური პროცედურები, და არსებობდა თუ არა შიდა კანონმდებლობაში ამ კუთხით სიზუსტის შემოტანის საჭიროება. მოპასუხე ორგანოს მოკლე პასუხი იყო, რომ შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის მიხედვით, ისედაც ნათელი იყო, თუ რას წარმოადგენდა სქესის შეცვლა და რომ ეს შეიძლებოდა მიღწეული ყოფილიყო „ქირურგიული პროცედურების“ გზით.

29. 2017 წლის 24 ოქტომბრის გადაწყვეტილებით, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ მომჩივნის საჩივარი არ დააკმაყოფილა და ძალაში დატოვა 2016 წლის 27 დეკემბრის გადაწყვეტილება, ძირითადად, იმავე საფუძველზე, რაც ამ უკანასკნელ გადაწყვეტილებაშია მოცემული. მან დასძინა, რომ საქმის მასალებში არსებული ორი სამედიცინო დასკვნიდან (იხ. პუნქტები 15 და 22 ზემოთ) ვერცერთი დაამტკიცებდა, რომ მესამე მომჩივანმა შეიცვალა სქესი. რაც შეეხება მის მითითებას სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე A.P. Garçon and Nicot-ში (ზემოთ ციტირებული), სასამართლომ აღნიშნა, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ევროპის რამდენიმე ქვეყანამ, მათ შორის, საფრანგეთმა, სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლა პირის გენდერული თვითიდენტიფიკაციის საფუძველზე აირჩია, ცხადი იყო, რომ სქესის შეცვლა, საქართველოს კანონმდებლობით, გულისხმობდა მის შეცვლას „ოპერაციის გზით“. შემდგომში დაკონკრეტდა, რომ მნიშვნელოვანია „სქესის შეცვლის მიზნით ჩატარებულ ნებისმიერი სახის სამედიცინო პროცედურას ჰქონდეს შეუქცევადი გავლენა, ეს შეუქცევადობა, კი, მხოლოდ ჰორმონალური თერაპიით ვერ მიიღწევა. ...მეორეული სქესობრივი

მახასიათებლის ცვლილება თავისთავად სქესის ცვლილებას ვერ აჩვენებს“.

3. საქმის წარმოება საკასაციო სასამართლოში

30. 2018 წლის 2 მაისს მომჩივანმა სამართლებრივ საკითხებზე საქართველოს უზენაეს სასამართლოში შეიტანა საჩივარი, იმ ძირითადი არგუმენტის შენარჩუნებით, რომ შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა, კერძოდ, 2011 წლის კანონის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტი, არ შეიძლება განმარტებულიყო იმგვარად, რომ ტრანსგენდერ ადამიანს, გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის, სქესის კვლავმინიჭების შეუქცევადი ოპერაციის გავლა მოეთხოვებოდა. მან კვლავ მოიხმო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე A.P. Garçon and Nicot (ციტირებულია ზემოთ).

31. 2019 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილებით, უზენაესმა სასამართლომ, მიიჩნია რა დაუშვებლად სამართლებრივ საკითხებზე განმცხადებლის საჩივარი, ის არ დააკმაყოფილა და ძალაში დატოვა 2017 წლის 24 ოქტომბრის სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება. გადაწყვეტილების ძირითადი დასაბუთება, რომელიც მეტწილად ქვედა ინსტანციების სასამართლოებისას იმეორებდა, შესაბამის ნაწილებში შემდეგნაირადაა მოტანილი:

„[მომჩივანმა] განაცხადა, რომ ჰორმონალური მკურნალობისა და გარეგნობის ცვლილების შემდეგ თავს კომფორტულად გრძნობს და ქირურგიული ჩარევა არ სურს. მისი პოზიცია სახელმწიფოს მხრიდან აუცილებლად უნდა იყოს პატივსაცემი და დაცული. თუმცა, ... ადამიანის სქესს არ წამოადგენს მხოლოდ ფიზიკური გარეგნობა, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, იგი განისაზღვრება ადამიანის ბიოლოგიური ატრიბუტებით. ...

ყველა ადამიანს აქვს შესაძლებლობა შეიცვალოს სქესის/გენდერის მარკერი სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში, თუმცა მხოლოდ მაშინ, როდესაც მოთხოვნილი ცვლილება შეესაბამება პირის სქესობრივ მახასიათებლებს. ...

ა.დ. და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ - გადაწყვეტილება

სამოქალაქო რეესტრში არსებული ჩანაწერები ობიექტურ მონაცემებს უნდა ასახავდეს... ამ ჩანაწერების სიზუსტე, თანმიმდევრულობა და სანდოობა წამოადგენს საზოგადოების ინტერესს. ეს უზრუნველყოფს სამართლებრივ სტაბილურობას. ამრიგად, მნიშვნელოვანია, რომ პროცედურები, რომლებიც სქესის შეცვლის მიზნით ტარდება, შეუქცევადი ხასიათის იყოს. ...

წინამდებარე საქმის გარემოებებში, მომჩივნის მითითება სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე [A.P., Garçon and Nicot] არარელევანტურია, რადგან მომჩივანს არ წარმოუდგენია რაიმე სახის სამედიცინო ცნობა, რომელიც დაადასტურებდა, რომ მისთვის ჩატარებული ჰორმონალური თერაპია შეუქცევადი ხასიათის იყო. გარდა ამისა, საფრანგეთის საქმეში არსებული სიტუაციისგან განსხვავებით, ერთ-ერთ სამედიცინო მოსაზრებაში მომჩივნის დიაგნოზი ავლენდა როგორც მამაკაცის, ასევე ქალის ფსიქოლოგიურ მახასიათებლებს. ...

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სააგენტოს უარი მომჩივნის მოთხოვნაზე სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილების შესახებ არ შეიძლება მომჩივნის გენდერული თვითიდენტიფიკაციის უფლების დარღვევად ჩაითვალოს. ...“

32. უზენაესმა სასამართლომ თავისი მოსაზრების დასადასტურებლად, რომ სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილებასთან დაკავშირებით სააგენტოს უარი არ შეიძლებოდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევად ჩათვლილიყო, დამატებით არგუმენტად საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლის პირველი პუნქტი მიუთითა, რომელშიც ნათქვამია, რომ ქორწინება არის „ქალისა და მამაკაცის კავშირი“. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კონსტიტუცია არ სცნობს ერთნაირი სქესის ადამიანთა ქორწინებას. შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს მტკიცებით, თუ ტრანსგენდერ ადამიანებს მიეცემოდათ უფლება თავიანთი სქესის/გენდერის მარკერი მხოლოდ გენდერული თვითიდენტიფიკაციის საფუძველზე, სქესის შეცვლის გარეშე შეეცვალათ, ამას პოტენციურად შეეძლო ერთნაირი სქესის ადამიანებს შორის ქორწინება გამოეწვია, რაც

კონსტიტუციას დაარღვევდა. თუმცა, საქმეზე *Hämäläinen v. Finland* ([GC], No. 37359/09, § 71, ECHR 2014) მითითებით, უზენაესმა სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ კონვენციის მე-8 მუხლი არ შეიძლება განმარტებულიყო, როგორც სახელმწიფოების მიმართ დაწესებული ვალდებულება, დააკანონონ ერთნაირი სქესის ადამიანთა შორის ქორწინება.

2 შესაბამისი სამართლებრივი ჩარჩო და პრაქტიკა

I. შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა

33. საქართველოს კონსტიტუციის მე-12 მუხლის შესაბამის ნაწილში ვკითხულობთ:

მუხლი 12 – პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება

„ყველას აქვს საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება“.

34. 2016 წლის 14 აპრილის გადაწყვეტილებაში საქმეზე *„საქართველოს სახალხო დამცველი გიორგი ბურჯანაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“* საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ „პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება [საქართველოს კონსტიტუციის მე-12 მუხლის მიხედვით] მოიაზრებს... სქესის და სექსუალური ორიენტაციის თვითგამორკვევის უფლებასაც, რაც ასევე მოიცავს სქესის შეცვლის უფლებას“.

35. ადგილობრივი კანონმდებლობა სამოქალაქო რეესტრში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის შესაძლებლობას ჯერ კიდევ 1998 წლიდან აღიარებდა. კერძოდ, 1998 წლის 15 ოქტომბრის სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის შესახებ კანონის 106-ე მუხლი ცხადყოფდა, რომ „სქესის შეცვლა“ სააგენტოსთვის ან იუსტიციის სამინისტროსთვის უნდა ყოფილიყო საფუძველი, საჭირო ცვლილებები შეეტანა სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში. გარდა ამისა, 2010 წლის 15 დეკემბრამდე (ამ დებულების გაუქმების

თარიღამდე), 1998 წლის 15 ოქტომბრის კანონის 107-ე მუხლის პირველი პუნქტი განმარტავდა, რომ მოთხოვნას სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის შესახებ დართული უნდა ჰქონოდა „სამედიცინო დასკვნა, რომელიც დაადასტურებდა სქესის შეცვლას“.

36. 2011 წლის 20 დეკემბერს 1998 წლის 15 ოქტომბრის ზემოხსენებული აქტი გაუქმდა და ჩანაცვლდა სამოქალაქო აქტების შესახებ ახალი კანონით, რომელიც ჯერ კიდევ ძალაშია. ამ ახალი კანონის 78-ე მუხლი, როგორც სახითაც იგი განხილვის დროს იქნა ფორმულირებული, (იხ. ასევე პუნქტი 10 ზემოთ), წარმოდგენილია შემდეგნაირად:

მუხლი 78 - სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში ცვლილების შეტანის საფუძველი

„სამოქალაქო აქტის ჩანაწერში ცვლილების შეტანის საფუძველია: ...

ზ) სქესის შეცვლა – თუ სქესის შეცვლასთან დაკავშირებით პირს სურს სახელის ან/და გვარის შეცვლა;

37. არც 2011 წლის 20 დეკემბრის კანონი სამოქალაქო აქტების შესახებ და არც სხვა საკანონმდებლო აქტი შეიცავს დამატებით დეტალებს იმის შესახებ, თუ როგორი უნდა იყოს მოთხოვნა სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის შესახებ, მაგალითად, ზუსტად რას წარმოადგენს სქესის ცვლილება, რომელიც აუცილებელია ასეთი ცვლილების სამართლებრივი აღიარებისთვის.

II. საერთაშორისო მასალები

38. 2018 წლის 25 სექტემბრიდან 5 ოქტომბრამდე საქართველოში ვიზიტის შესახებ ანგარიშში, გაეროს დამოუკიდებელმა ექსპერტმა სექსუალური ორიენტაციის და გენდერული იდენტობის (სოგის) ნიშნით ძალადობისა და დისკრიმინაციისგან დაცვის თაობაზე, შემდეგი მიგნებები წარმოადგინა:

ა.დ. და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ - გადაწყვეტილება

“66. დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით, პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის წინაპირობა სქესის კვლავმინიჭების ქირურგიული ოპერაციაა, რომელსაც წინ უძღვის ფსიქოლოგებისა და სექსოლოგების შეფასება და ჰორმონალური თერაპია. დამოუკიდებელი ექსპერტი გააოგნა იმის გაგებაში, რომ ფსიქოლოგთა და სექსოლოგთა შეფასებაზე დაყრდნობით, ქირურგი წყვეტს არის თუ არა პაციენტი „ჭეშმარიტი ტრანსსექსუალი“, იმის მიხედვით, პაციენტს სქესის კვლავმინიჭების პროცედურების მიღება სრულად სურს თუ მხოლოდ ნაწილობრივ. დამოუკიდებელი ექსპერტი უკიდურესად შეშფოთებულია მოცემულობით, რომ ასეთი შეურაცხმყოფელი მოთხოვნები გამოყენებულია მედიცინის იმ პროფესიონალთა დისკრეციით, რომელთაც სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის საკითხებში განათლების შესამჩნევი ნაკლებობა აქვთ. მეტიც, ექსპერტი აღნიშნავს, რომ ქირურგიული ოპერაცია, რომლის შესახებ რეკომენდაცია „ჭეშმარიტი ტრანსსექსუალების“ მიმართ გაიცემა, სავსებით არასაჭირო დასახიჩრებას, სტერილიზაციას, დიდ ტკივილსა და ტანჯვას იწვევს.“

67. ამგვარი მოპყრობა და პროცედურები შეიძლება მძიმე და სამუდამო ფიზიკური და ფსიქიკური ტკივილისა და ტანჯვის მიზეზად იქცეს და, ძალდატანების შემთხვევაში, იქნება ეს იძულება თუ სხვა მხრივ ნების არარსებობის გარემოება, შესაძლოა, დაარღვიოს ადამიანის უფლება თავისუფალი იყოს წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის თუ დასჯისგან. სტერილიზაციის მოთხოვნა ეწინააღმდეგება სხეულებრივი მთლიანობის, თვითგამორკვევისა და ადამიანის ღირსების პატივისცემას და ტრანსგენდერი ადამიანების მიმართ დისკრიმინაციის გამოძწევი და ხელშემწყობი შეიძლება იყოს.

68. გარდა ამისა, კანონის წინაშე თანასწორობის უფლება წარმოადგენს თვითნებური დაკავებისა და დაპატიმრების, წამებისა და არასათანადო მოპყრობისგან დაცვის კარგად ფუნქციონირებადი ჩარჩოს ძირითად ნაწილს, რადგან დადასტურებულია, რომ თავისუფლების აღკვეთის ყველა შემთხვევის დროს, პიროვნების სათანადო იდენტიფიცირება სახელმწიფოს ანგარიშვალდებულების პირველი გარანტიაა. ამის გარეშე ტრანსგენდერი ადამიანები დისკრიმინაციის მსხვერპლნი არიან თავიანთი ცხოვრების ყველა ასპექტში, მათ შორის დასაქმების, საცხოვრებლისა და სოციალური დაცვის ხელმისაწვდომობის კუთხით, არიან სოციალურად გარიყულნი და განიცდიან ძალადობას. ასევე, მათ შეიძლება გადაადგილების თავისუფლებაც შეეზღუდოთ. სწორედ ამის გათვალისწინებით, გენდერის სამართლებრივი აღიარების სისტემა, რომელიც ტრანსგენდერ ადამიანებს საშუალებას მისცემს შეიცვალონ სახელი და გენდერის აღმნიშვნელი მარკერი პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში, უნდა იყოს

ა.დ. და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ - გადაწყვეტილება

მარტივი ადმინისტრაციული პროცესი, რომელიც დაფუძნებული იქნება განმცხადებლის თვითგამორკვევაზე, იქნება ხელმისაწვდომი და შეძლებისდაგვარად, გადასახადისაგან თავისუფალი."

39. ევროპულმა კომისიამ რასიზმისა და შეუწყნარებლობის წინააღმდეგ (ECRI), 2016 წლის 1 მარტს საქართველოს შესახებ გამოქვეყნებულ ანგარიშში (მონიტორინგის მეხუთე ციკლი), შემდეგი რეკომენდაცია გასცა:

„100. სქესის შეცვლის ოპერაციის კრიტერიუმები ბუნდოვანია და არ არის სტანდარტიზებული. ასევე ბუნდოვანია ახალი გენდერული იდენტობის აღიარების და მასთან დაკავშირებული დოკუმენტების ცვლილების შესაბამისი მოთხოვნები.

111. ECRI იძლევა რეკომენდაციას, რომ ხელისუფლებამ შეიმუშავოს ნათელი სახელმძღვანელო სქესის შეცვლის პროცედურებსა და მათ ოფიციალურ აღიარებასთან მიმართებით“.

40. წამების და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის საკითხებში გაეროს სპეციალურ მომხსენებლის 2016 წლის 5 იანვრის ანგარიშში (A/HRC/31/57) ხაზგასმით აღინიშნა შემდეგი (პუნქტი 49):

„49. ტრანსგენდერი ადამიანები ხშირად აწყდებიან სირთულეებს სათანადო ჯანდაცვაზე წვდომის კუთხით, მათ შორისაა ჯანდაცვის მუშაკების მხრიდან დისკრიმინაცია და შესაბამისი ცოდნისა და საჭიროებების მიმართ მგრძობელობის არქონა. უმეტეს ქვეყნებში მათ უარს ეუბნებიან მათთვის სასურველი გენდერის სამართლებრივ აღიარებაზე, რაც შემდეგ ადამიანის უფლებებით სარგებლობისას იწვევს მძიმე შედეგებს, მათ შორის დაბრკოლებებს განათლების, დასაქმების, ჯანდაცვისა და სხვა აუცილებელი სერვისების ხელმისაწვდომობის კუთხით. სახელმწიფოებში, რომლებიც იძლევიან პირადობის დამადასტურებელ დოკუმენტებში გენდერის მარკერის შეცვლის შესაძლებლობას, შეიძლება დაწესებული იყოს შეურაცხყოფელი მოთხოვნები, როგორებიცაა იძულებითი ან სხვაგვარად არასასურველი გენდერის დადასტურების ოპერაცია, სტერილიზაცია ან სხვა იძულებითი სამედიცინო პროცედურები (A/HRC/29/23). იმ ადგილებშიც კი, სადაც მსგავსი საკანონმდებლო მოთხოვნა არ არის, ხშირია გენდერის კვლავინიჭების მსურველთა იძულებითი სტერილიზაცია. ეს პრაქტიკა, რომლის საფუძველი სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით დისკრიმინაციაა, არღვევს ადამიანთა სხეულებრივი

ა.დ. და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ - გადაწყვეტილება

მთლიანობისა და თვითგამორკვევის უფლებებს და გათანაბრებულია არასათანადო მოპყრობასთან ან წამებასთან“.

41. ადამიანის უფლებათა საბჭოსადმი 2015 წლის 4 მაისს წარდგენილ ანგარიშში სახელწოდებით „დისკრიმინაციული კანონები, პრაქტიკა და ინდივიდების მიმართ სექსუალური ორიენტაციისა და გენდერული იდენტობის ნიშნით ჩადენილი ძალადობის შემთხვევები“ (A/HRC/29/23), გაეროს ადამიანის უფლებათა საბჭოს უმაღლესმა კომისარმა შემდეგი დაკვირვება ასახა (პუნქტები 70 და 79):

„70. იმ ქვეყნების რეგულაციები, რომლებიც აღიარებენ გენდერის ცვლილებას, ხშირად აწესებენ გენდერის აღიარების შეურაცხყოფელ წინაპირობებს, როგორებიცაა, მაგალითად, ქორწინებაში არყოფნა, იძულებითი სტერილიზაციის გავლა, გენდერის იძულებითი კვლავმინიჭება და სხვა სამედიცინო პროცედურები, რომლებიც არღვევენ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტებს. ...

79. სახელმწიფოებმა დისკრიმინაციას შემდეგი გზებით უნდა უპასუხონ: ...
(i) მოთხოვნის საფუძველზე გასცენ საიდენტიფიკაციო დოკუმენტები, რომლებიც ასახავენ სასურველი გენდერის მარკერს, აღმოფხვრან შეურაცხყოფელი წინაპირობები, როგორებიცაა სტერილიზაცია, იძულებითი მკურნალობა და განქორწინება; ...“

42. გაეროს ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების კომიტეტმა 2016 წლის 2 მაისს გამოქვეყნებულ ზოგად კომენტარში No. 22, (ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი) აღნიშნა შემდეგი (პუნქტი 58):

“58. კანონები და პოლიტიკები, რომლებიც ირიბად განაპირობებენ იძულებით სამედიცინო პრაქტიკას, მათ შორის, წახალისებაზე ან კვოტაზე დაფუძნებულ კონტრაცეპციულ პოლიტიკას და ჰორმონალურ თერაპიას, ისევე, როგორც ქირურგიული ჩარევის ან სტერილიზაციის მოთხოვნებს გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის, დამატებით არღვევენ პატივისცემის ვალდებულებას. შემდგომი დარღვევები მოიცავს სახელმწიფო პრაქტიკებს და პოლიტიკებს, რომლებიც აცენზურებს ან მალავს ინფორმაციას, ავრცელებს არაზუსტ, მცდარ ან დისკრიმინაციულ ინფორმაციას, რომელიც დაკავშირებულია სექსუალურ და რეპროდუქციულ ჯანმრთელობასთან.”

43. ევროპაში გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესახებ ზოგადი ხასიათის სხვა საერთაშორისო სამართლებრივი მასალა, მათ შორის გაცემული ევროპის საბჭოს სხვადასხვა ორგანოს მიერ, შეჯამებულია სასამართლოს გადაწყვეტილებაში საქმეზე *X მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ* (No. 29683/16. , §§ 31-34, 2019 წლის 17 იანვარი).

3 კანონმდებლობა

I. სარჩელების გაერთიანება

44. სარჩელების შინაარსობრივი მსგავსების გათვალისწინებით, სასამართლო მიზანშეწონილად მიიჩნევს, განიხილოს ისინი ერთობლივად, საერთო განჩინებით.

II. კონვენციის მე-8 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

45. ეყრდნობოდნენ რა კონვენციის მე-3, მე-8 და მე-14 მუხლებს, მომჩივნები ჩიოდნენ, რომ არ შეეძლოთ სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში შეეცვალათ სქესის/გენდერის მარკერები. კანონმდებლობის განმარტების გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ საჩივრები განხილულ უნდა იქნას მხოლოდ კონვენციის მე-8 მუხლის ჭრილში (განსხვავებით *S.V. v. Italy*, no. 55216/08, § 77, 11 ოქტომბერი, 2018, and *A.P., Garçon and Nicot v. France*, ციტირებული ზემოთ, §§ 158 და 160). ეს დებულება იკითხება შემდეგნაირად:

„1. ყველას აქვს უფლება, რომ დაცული იყოს მისი პირადი ... ცხოვრება ...

2. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ... საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობისთვის, არეულობის პრევენციისთვის... ან სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად.“

A. დასაშვებობა

46. მთავრობამ განაცხადა, რომ საჩივრები ორი მიზეზით იყო დაუშვებელი. პირველ რიგში, იმიტომ რომ, მაშინ, როდესაც კონვენციის მე-8 მუხლი უდავოდ მოიცავს გენდერთან დაკავშირებულ საკითხებს, საჩივრების არსი ეხებოდა მსჯელობას იმის შესახებ, თუ რას გულისხმობდა სქესის ცვლილება შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის მიხედვით (2011 წლის აქტის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტი). თუმცა, მათი ხედვით, ბიოლოგიურ და/ან ფიზიოლოგიურ სქესთან დაკავშირებული საკითხები, გენდერთან დაკავშირებული საკითხებისგან განსხვავებით, ციტირებული დებულების ფარგლებში არ ექცეოდა, რის გამოც საჩივრები დაუშვებელი იყო, როგორც *ratione materiae* კონვენციის დებულებებთან შეუთავსებელი. მეორეც, მთავრობა დავობდა, რომ მომჩივნებს არ ამოუწურავთ შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებები, როგორც ამას კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი მოითხოვს, რადგან მათ არ მიუმართავთ საკონსტიტუციო სასამართლოსთვის სამოქალაქო აქტების რეგისტრაციის შესახებ კანონის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტის, როგორც არაკონსტიტუციურის, გაუქმების მოთხოვნით.

47. მომჩივნები არ დაეთანხმნენ.

48. შენიშნავს რა მთავრობის გამოწვევას კონვენციის მე-8 მუხლის გავრცელების თაობაზე სამოქალაქო აქტებში სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილებასთან დაკავშირებულ დავაზე, სასამართლო იმეორებს, რომ ტრანსგენდერი ადამიანების გენდერული იდენტობის სამართლებრივ აღიარებასთან დაკავშირებული საკითხები, რომლებიც არსებითად განმარტებულია იმ კითხვის გარშემო, შესაძლებელია თუ არა, და ზუსტად რა სამართლებრივი პირობებით არის შესაძლებელი, შეიცვალოს სქესის/გენდერის მარკერები - ცალსახად ექცევა კონვენციის მე-8 მუხლის ქვეშ, რადგან ის ტრანსგენდერი ადამიანების პირადი იდენტობის, განვითარებისა და ფიზიკური და მორალური უსაფრთხოების უფლების მნიშვნელოვანი კომპონენტია (იხილეთ *X და Y რუმინეთის წინააღმდეგ*, N 2145/16

და 20607/16, § 171, 19 იანვარი 2021; *ს.ვ. v. იტალიის წინააღმდეგ*, აქვე არსებული, § 77; და *A.P., Garçon და Nicot*, ზემოაღნიშნული, §§ 158 და 160).

49. შესაბამისად, მოცემულ საქმეზე ვრცელდება მე-8 მუხლი და ამ საკითხთან დაკავშირებით მთავრობის პრეტენზია არ უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

50. რაც შეეხება მთავრობის პრეტენზიას შიდასახელმწიფოებრივი საშუალებების ამოუწურაობის თაობაზე, სასამართლო იმეორებს, რომ საქართველოში ინდივიდუალური საკონსტიტუციო სარჩელის შეტანა უკვე მიიჩნია კონვენციის 35-ე მუხლის მიზნებისათვის არაეფექტიან საშუალებად, ძირითადად, ამჟამად ძალაში არსებული სამართლებრივი ვითარებიდან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლოს უუნარობის გამო, გააუქმოს საჯარო ხელისუფლების ან სასამართლოების ინდივიდუალური გადაწყვეტილებები, რომლებიც პირდაპირ ზემოქმედებენ მომჩივანთა უფლებებზე (იხ. *აპოსტოლი საქართველო წინააღმდეგ*, 40765/02, §§ 35- 46, ECHR 2006-XIV; *მუმლაძე საქართველოს წინააღმდეგ*, No30097/03, § 37, 8 იანვარი 2008 და *ხონიაკინა საქართველოს წინააღმდეგ*, No17767/08, § 59, 19 ივნისი 2012 წ.). შესაბამისად, ეს პრეტენზია არ უნდა იქნეს გათვალისწინებული.

51. სასამართლო დამატებით შენიშნავს, რომ მომჩივანთა მე-8 მუხლთან დაკავშირებული საჩივრები არც აშკარად უსაფუძვლო და არც დაუშვებელია კონვენციის 35-ე მუხლში ჩამოთვლილი სხვა საფუძვლებიდან გამომდინარე. ამიტომ ისინი დასაშვებად უნდა გამოცხადდეს.

B. არსებითი მხარე

1. მომჩივანთა არგუმენტები

52. მომჩივნები დავობენ, რომ სახელმწიფომ ვერ შექმნა სამართლებრივი ბაზა, რომლის მეშვეობითაც მათ თავიანთი გენდერის სამართლებრივი აღიარება შეეძლებოდათ. სქესის კვლავმინიჭების გაურკვეველი ოპერაციის ჩატარება, როგორც

გენდერის სამართლებრივი აღიარების წინაპირობა, კონვენციის მე-8 მუხლის მიხედვით, მათ უფლებებში არაპროპორციულ ჩარევას წარმოადგენდა. მომჩივნები მიიჩნევდნენ, რომ ვალდებულნი არ უნდა ყოფილიყვნენ, ჩაეტარებინათ საშიში, ძვირადღირებული და არარეგულირებული ქირურგიული ჩარევები, რამდენადაც ეს შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით მკაფიოდ განსაზღვრული არ იყო. მათ განაცხადეს, რომ საქართველოში არსებული ვითარება ძალიან ჰგავდა საქმეში *X მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ* (No. 29683/16, § 36, 2019 წლის 17 იანვარი) არსებულ ვითარებას, ან უარესიც იყო. მიუხედავად იმისა, რომ არც ჩრდილოეთ მაკედონიას ჰქონია გენდერის სამართლებრივ აღიარებასთან დაკავშირებით ფუნქციური პროცედურა, ორმა ტრანსგენდერმა ადამიანმა მაინც შეძლო დოკუმენტების შეცვლა (იქვე., § 30). ამის საპირისპიროდ, საქართველოში გენდერის სამართლებრივი აღიარების არცერთი წარმატებული მაგალითი არ ყოფილა. მართლაც, მთავრობამ ვერანაირი მტკიცებულება ვერ წარმოადგინა იმის დასტურად, რომ მოქმედი პროცედურა, სულ მცირე, ზოგიერთ შემთხვევაში მაინც, ქმედითი იყო. მომჩივნები ამტკიცებდნენ, რომ სქესის კვლავმინიჭების პროცედურები საქართველოს საყოველთაო ჯანდაცვის სისტემაში პრაქტიკულად არ იყო ხელმისაწვდომი. ქვეყნის ჯანდაცვის სექტორს არ გააჩნდა ტრანსსპეციფიკური სამედიცინო პროცედურების კლინიკური გაიდლაინები ან ტრანსგენდერ ადამიანებზე ზრუნვის ოფიციალური სტანდარტები.

53. მომჩივნებმა ასევე აღნიშნეს, რომ საქმის შესახებ მთავრობისთვის შეტყობინების შემდეგ, მთავრობამ ვერ უპასუხა სასამართლოს შეკითხვას, რომელიც საქართველოში გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის საჭირო სამედიცინო პროცედურების შესახებ ზუსტ ინფორმაციას ითხოვდა. ამ უპასუხოების ამკარა მიზეზი ის უნდა იყოს, რომ ასეთი სია არასდროს ყოფილა ხელმისაწვდომი და ეს ბუნდოვანება განზრახ იყო შენარჩუნებული, რათა შეფერხებულიყო ტრანსგენდერი ადამიანების წვდომა გენდერის სამართლებრივ აღიარებაზე. ისინი

ამტკიცებდნენ, რომ დაუზუსტებელი ქირურგიული ჩარევების გავლის მოთხოვნას, რომელიც მათ სააგენტომ და შიდა სასამართლოებმა დაუწესეს, მკაფიო სამართლებრივი საფუძველი არ გააჩნდა. თუ ტრანსგენდერი ადამიანისთვის შიდასაკანონმდებლო მოთხოვნას წარმოადგენდა გენიტალური ოპერაციის ჩატარება, რომელსაც შეიძლებოდა სტერილიზაციის რისკი მოჰყოლოდა, ეს აშკარად წინააღმდეგობაში იქნებოდა სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან საქმეზე *A.P., Garçon and Nicot-ში* (მოყვანილი ზემოთ). მომჩივნები ასევე აღნიშნავდნენ, რომ მთავრობამ ვერ შეძლო დამაჯერებლად აეხსნა, თუ კონკრეტულად რა საჯარო ინტერესი ედო საფუძველად სქესის კვლავმინიჭების ქირურგიული ოპერაციის გარეშე მათთვის გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესაძლებლობის არქონას.

2. მთავრობის არგუმენტები

54. მიუხედავად იმისა, რომ მთავრობამ სამი საჩივრის გარშემო არსებული შენიშვნები ცალ-ცალკე და სხვადასხვა თარიღში წარმოადგინა, ითხოვა სასამართლოს განეხილა ბოლო შენიშვნებში წარმოდგენილი არგუმენტები, რომლებიც წარმოდგენილ იქნა საჩივარი № 55353/190ის საპასუხოდ და თანაბრად გამოეყენებინა ისინი წინა ორი საჩივრის, No. 57864/17 და 79087/17, განხილვისას.

55. კერძოდ, მთავრობამ განაცხადა, რომ მომჩივნების სქესის/გენდერის მარკერის მათი ბიოლოგიური/ანატომიური მახასიათებლების საწინააღმდეგოდ ცვლილება, მათი სახელების ცვლილებისგან განსხვავებით, შეუძლებელი იყო მხოლოდ მათი გენდერული თვითიდენტიფიკაციის საფუძველზე. მათ აღნიშნეს, რომ გენდერის სამართლებრივი აღიარების ვადები და პირობები ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს შორის განსხვავებული იყო. სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის პირობების შესახებ ევროპული კონსენსუსის არარსებობის პირობებში, სახელმწიფოები უნდა სარგებლობდნენ შეფასების ფართო ზღვრით საკითხის დარეგულირებისა და ინდივიდუალურ და ზოგად ინტერესებს შორის სამართლიანი ბალანსის დასაცავად.

მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ქირურგიული ჩარევის, როგორც გენდერის სამართლებრივი აღიარების წინაპირობის, მოხსნასთან დაკავშირებით ერთიანი პრაქტიკა არ არსებობდა. მთავრობა ასევე ამტკიცებდა, რომ გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესახებ სასამართლოს პრაქტიკა წინააღმდეგობრივი იყო და განმარტებას საჭიროებდა. ამასთან დაკავშირებით, მათ განაცხადეს, რომ წინამდებარე საქმეები ფუნდამენტურად განსხვავდებოდა სასამართლოს წინა საქმეებისაგან, მოსარჩელეთა „სქესსა“ და გენდერს“ შორის სხვაობის გამო. შესაბამისად, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მომჩივანთა მტკიცებები გენდერულ იდენტობასთან დაკავშირებით წმინდად სუბიექტური იყო და, ამდენად, სახელმწიფოს უფლებამოსილების მიღმა რჩებოდა. მომჩივნებს შეეძლოთ, თავისუფლად ეცხოვრათ თავიანთ ახალ გენდერულ იდენტობასთან შესაბამისობაში, სახელმწიფოს ჩარევის გარეშე. ამის საპირწონედ, პერსონალურ დოკუმენტებში „სქესის“ მითითება დაფუძნებული უნდა ყოფილიყო „ობიექტურ ბიოლოგიურ, ფიზიოლოგიურ და/ან ანატომიურ ფაქტორებზე“ და უნდა დარჩენილიყო სახელმწიფოს პრეროგატივად.

56. მთავრობამ ასევე კითხვის ნიშნის ქვეშ დააყენა სასამართლოს მიგნებების გამოყენებადობა საქმიდან *A.P., Garçon and Nicot*-ში (ზემოთ ციტირებული) წინამდებარე საქმის გარემოებებთან მიმართებაში, რადგან (i) აღნიშნულ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება საფრანგეთში უკვე განხორციელებულ სამართლებრივ რეფორმებს ეყრდნობოდა, (ii) არსებობდა გარკვეული განსხვავებები ქართულ და ფრანგულ სამართლებრივ სისტემებს შორის და (iii) საერთაშორისო სამართლით, არ არსებობდა გენდერის სამართლებრივი აღიარების უფლება სამედიცინო პროცედურების გარეშე, რის გამოც, მთავრობის აზრით, საფრანგეთის საქმესთან დაკავშირებით, სასამართლომ გადაწყვეტილება *ultra vires* გამოიტანა. მთავრობამ ასევე განაცხადა, რომ სამოქალაქო აქტების ჩანაწერების სიზუსტე, თანმიმდევრულობა და სანდოობა საჯარო ინტერესს წარმოადგენდა. მაგალითად, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ

სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის შესაძლებლობა, ბიოლოგიური სქესის ცვლილების გარეშე, კრიმინალებს თავიანთი იდენტობის შეცვლისა და სამართლისთვის თავის არიდების საშუალებას მისცემდა. ასე რომ, ამტკიცებდა მთავრობა, საჯარო ინტერესს წარმოადგენდა, გენდერის სამართლებრივი აღიარების მოთხოვნამდე, მომჩივნებს სქესის კვლავმინიჭების შეუქცევადი პროცედურები ჩაეტარებინათ. მთავრობის ხედვით, ყველა გარემოება ამტკიცებდა, რომ მომჩივნების პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში ჩარევას ადგილი არ ჰქონია. მთავრობამ ასევე გაიმეორა უზენაესი სასამართლოს შესაბამის გადაწყვეტილებაში მოცემული არგუმენტი, კერძოდ, რომ, თუ ტრანსგენდერ ადამიანებს თავიანთი ახალი გენდერის სამართლებრივი აღიარების უფლება სქესის შეცვლის პროცედურების გავლის გარეშე მიეცემოდათ, ეს დაქორწინების საშუალებას მისცემდა ერთნაირი სქესის მქონე წყვილებს, რაც შესაბამისი კონსტიტუციური შეზღუდვის დარღვევაა (იხ. პარაგრაფი 32 ზემოთ).

57. იმ დაშვებით, რომ მომჩივნების მე-8 მუხლთან დაკავშირებული საჩივრების არსებითი მიზანი იყო გენდერის სამართლებრივი აღიარების მოპოვება რეალური სამედიცინო მტკიცებულების წარდგენის გარეშე, გარდა სამედიცინო დასკვნისა დიაგნოზით „გენდერული დისფორია“ (დოკუმენტი, რომელიც შეიძლება რამდენიმე დღეში, პირის ფსიქოლოგიური პორტრეტის დეტალური შესწავლის გარეშე გაიცეს), მთავრობამ სასამართლოს მოუწოდა, არ დაეცვა მომჩივნების მიერ ადვოკატირებული თეორია სრული გენდერული თვითგამორკვევის შესახებ, რომელიც იურიდიულ ლიტერატურაში ასევე ცნობილია, როგორც გენდერის თვითდეკლარაციის თეორია. გენდერის თვითდეკლარაცია მოიაზრებდა გარე დამოწმების ნებისმიერი ფორმის მოხსნას და ტრანსგენდერი ადამიანებისთვის უფლების მიცემას, მთლიანად საკუთარ მტკიცებას დაყრდნობოდნენ. მიუხედავად იმისა, რომ ამ მიდგომამ შეიძლება გარკვეულ საზოგადოებებში იმუშაოს, მას შესაძლოა, საზიანო გავლენა ჰქონდეს სხვა, ნაკლებად შემზადებულ

საზოგადოებებში. ამ საკითხზე, მთავრობა, არაერთ სამეცნიერო, იურიდიულ და პოლიტიკურ პუბლიკაციაზე მითითებით, ამტკიცებდა, რომ სანამ მამრობითი სქესის ნებისმიერ ადამიანს, რომელიც მდედრობითად თვითიდენტიფიცირდებოდა, სამართლებრივად მიეცემოდა ქალად ყოფნის უფლება და წვდომა მხოლოდ ქალებისთვის განკუთვნილ სივრცეებზე, თანხმობის და რაიმე ჰორმონული ან ქირურგიული მკურნალობის ჩატარების, ან მათი ჩატარების განზრახვის გარეშე, აუცილებლად უნდა არსებულიყო სერიოზული სამედიცინო-სამართლებრივი პროცესი. თუმცა, გენდერის თვითდეკლარაციის თეორია არ გვთავაზობდა უსაფრთხოების გარანტიებს და ღიას ტოვებდა მისი ბოროტად და არასათანადოდ გამოყენების შესაძლებლობას, ცხადია, არა ტრანსგენდერი ადამიანების უმრავლესობის, არამედ, მენტალური ჯანმრთელობის გამოწვევების მქონე, გზააზნეული ან ბოროტი განზრახვების მქონე კაცების მიერ. ამ დებატის მთავარ ღერძს წამოადგენდა დაბადებით სისგენდერი ქალების უსაფრთხოება, მხოლოდ მათთვის განკუთვნილ სივრცეებზე წვდომის საკითხი და წუხილი, რომ გენდერული თვითდეკლარაციის თეორიამ შეიძლება დაბადებით სისგენდერი კაცები ქალებისთვის უსაფრთხო სივრცეებში დაუშვას, რამაც შეიძლება ფიზიკური და სექსუალური ხასიათის თავდასხმები გამოიწვიოს. ემპირიულმა მტკიცებულებებმა ცხადყო, რომ სექსუალური მოძალადეების აბსოლუტური უმრავლესობა მამრობითი სქესის ადამიანია და რომ სექსუალური ძალადობისთვის ნასამართლესი პირები ხშირად გამოცდილი მანიპულატორები არიან, რომლებიც არ დაზარდებოდნენ გრძელი გზის გავლას იმ ადამიანებზე წვდომის მოსაპოვებლად, რომლებზე ძალადობაც სწადიათ და ერთ-ერთი გზა შეიძლება ყოფილიყო მტკიცება, რომ ისინი ქალად იდენტიფიცირდებიან. უსაფრთხოების საკითხებთან ერთად, გენდერული იდენტობისა და სქესის მკაფიოდ გამიჯვნა უზრუნველყოფდა იმას, რომ ექსკლუზიურად ქალებისთვის, მათი ხანგრძლივი პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური ჩაგვრის

კომპენსაციის მიზნით, შექმნილ სივრცეებს ფუნქციონირება გაეგრძელებინა.

58. ამგვარად, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ სქესი და გენდერი განსხვავებული კონცეფციები იყო და სამართლებრივად მათი განხილვა ერთმანეთისგან განსხვავებულ კატეგორიებად უნდა გაგრძელებულიყო. სქესი კანონით მკაცრად დაცული მახასიათებელი იყო, გენდერული იდენტობა კი - არა. მიუხედავად იმისა, რომ ტრანსგენდერ ადამიანთა უფლებადამცველები ხშირად აერთიანებდნენ, ან ურთიერთშემცვლელად იყენებდნენ სქესს და გენდერს, მთავრობა დაჟინებით ამტკიცებდა, რომ მხოლოდ ამ ორის განცალკევების შენარჩუნებით იქნებოდა შესაძლებელი როგორც მათი, ვინც თავს ტრანსგენდერად აიდენტიფიცირებს, ისე ქალად დაბადებულთა ინტერესების შეჯერება.

3. მესამე მხარეთა დაკვირვებები

(ა) საქართველოს სახალხო დამცველი

59. საქართველოს სახალხო დამცველის (ომბუდსმენის) აპარატმა, შესაბამისი საშინაო პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე, განაცხადა, რომ მთავარი პრობლემა, რომელსაც ტრანსგენდერი ადამიანები სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ნაბიჯების გადადგმისას აწყდებოდნენ, იყო სიცხადის ნაკლებობა იმის შესახებ, თუ რას წარმოადგენდა „სქესის შეცვლა“ სამოქალაქო აქტების შესახებ კანონის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტის მნიშვნელობით (იხ. პარაგრაფი 36 ზემოთ). ეროვნულ კანონმდებლობაში არ არსებობდა მცირე მითითებაც კი, თუ კონკრეტულად რა სამედიცინო ან სხვა სახის დოკუმენტები უნდა წარმოედგინათ ტრანსგენდერ ადამიანებს იმისთვის, რომ მათი გენდერის სამართლებრივი აღიარება მომხდარიყო. მეტიც, სახალხო დამცველის აპარატმა ასევე აღნიშნა, რომ ქვეყანაში დღემდე ადგილი არ ჰქონია ტრანსგენდერი ადამიანის მიერ სქესის/გენდერის მარკერის წარმატებულად შეცვლას.

60. მესამე მხარემ ასევე განაცხადა, რომ ორჯერ, 2015 და 2019 წლებში, ოფიციალურად მიმართა საქართველოს მთავრობას ინციატივით, შეექმნათ მულტიიდისციპლინური სამუშაო ჯგუფი ტრანსგენდერი ადამიანებისთვის სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილების კონკრეტული და მკაფიო პროცედურის შემუშავებასთან დაკავშირებით. თუმცა, ამ ინიციატივას რეაგირება არ მოჰყოლია.

(ა) ILGA-ევროპა და TGEU

61. ორმა მესამე მხარემ ერთობლივად წარადგინა ინფორმაცია გენდერული თვითგამორკვევის უფლებასთან დაკავშირებით არსებული მდგომარეობის შესახებ. მათ აღნიშნეს, რომ სქესის/გენდერის მარკერი, როგორც საიდენტიფიკაციო ინსტრუმენტი, სხვა პიროვნებებთან და სახელმწიფოსთან სხვადასხვა სახის ურთიერთობისას გამოიყენებოდა. ამ თვალსაზრისით, სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლა (გენდერის სამართლებრივი აღიარება – „LGR“) კანონის წინაშე თანასწორობის დაცვის ასპექტი იყო.

62. TGEU-მ სასამართლოს მოუწოდა, კონსულტაციის მიზნით გასცნობოდა ევროპაში ტრანს უფლებების შესახებ მათ მიერ მომზადებულ ინტერაქტიულ რუკას, რომლის უახლესი ვერსიის (2022)¹ მიხედვით, ევროპის საბჭოს ორმოცდაექვსი წევრი სახელმწიფოდან, ამჟამად თერთმეტმა - ბელგიამ, დანიამ, საფრანგეთმა, საბერძნეთმა, ისლანდიამ, ირლანდიამ, ლუქსემბურგმა, მალტამ, ნორვეგიამ, პორტუგალიამ და შვეიცარიამ - გენდერის სამართლებრივი აღიარება თვითგამორკვევის სხვადასხვა ტიპზე დაფუძნებით დაწერა (სრულად თვითგამორკვევაზე დაფუძნებიდან - სამართლებრივი ფილტრების ინტეგრაციამდე).

63. რაც შეეხება დანარჩენ ოთხ წევრ სახელმწიფოს - ავსტრიას, გერმანიას, მოლდოვას რესპუბლიკას და ნიდერლანდებს -

¹ <https://transrightsmap.tgeu.org/home/>

მართალია, გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის გამოყენებული არ ყოფილა თვითგამორკვევაზე დაფუძნებული მოდელი, თუმცა, სამედიცინო დიაგნოზი (სახელწოდებით „გენდერული იდენტობის დისფორია“ ან „ტრანსსექსუალიზმი“) საკმარისად ჩაითვალა სქესის/გენდერის მარკერის შესაცვლელად.

64. შემდგომში აღინიშნა, რომ სამედიცინო დიაგნოზის გარდა, „შეურაცხმყოფელი სამედიცინო ჩარევები“ მოითხოვებოდა ოც სხვა წევრ სახელმწიფოში - ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ხორვატია, კვიპროსი, ჩეხეთი, ესტონეთი, ფინეთი, იტალია, ლატვია, ლიხტენშტეინი, ლიეტუვა, მონტენეგრო, პოლონეთი, რუმინეთი, სერბეთი, სლოვაკეთი, სლოვენია, ესპანეთი, შვედეთი, თურქეთი და უკრაინა.

65. და ბოლოს, ევროპის საბჭოს დანაჩენი თერთმეტი წევრი სახელმწიფო - ალბანეთი, ანდორა, სომხეთი, აზერბაიჯანი, ბულგარეთი, საქართველო, უნგრეთი, მონაკო, ჩრდილოეთ მაკედონია, სან მარინო და დიდი ბრიტანეთი - იდენტიფიცირებულ იქნენ, როგორც ქვეყნები, სადაც, მუხედავად გარკვეული პროცედურების თეორიულად ხელმისაწვდომობისა, ეროვნული პრაქტიკის შეფასებით, გენდერის სამართლებრივი აღიარება რეალურად “თანმიმდევრულად ხელმისაწვდომი” არ იყო.

66. მესამე მხარის დანარჩენი არგუმენტები, ძირითადად, შეადგენდა სხვადასხვა სამართლებრივ მასალათა შედარებით ანალიზს, ასევე სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის ანალიზს ტრანსგენდერი ადამიანების უფლებების დაცვის საკითხში.

(ა) გენტის უნივერსიტეტის ადამიანის უფლებათა ცენტრი

67. მესამე მხარემ, შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე, განაცხადა, რომ საქართველოში ტრანსგენდერი ადამიანები ვერ ახერხებდნენ სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესს/გენდერის მარკერის შეცვლას. მთავარ პრობლემას წარმოადგენდა ის, რომ

მაშინ, როცა სქესის კვლავმინიჭების პროცედურები მოთხოვნილი იყო სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილებისთვის, მათი ზუსტი კრიტერიუმები გაურკვეველი და კანონით არასტანდარტიზებული იყო.

68. მესამე მხარის დანარჩენი არგუმენტები, ძირითადად, შეადგენდა სხვადასხვა სამართლებრივ მასალათა შედარებით ანალიზს, ასევე სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის ანალიზს ტრანსგენდერი ადამიანების უფლებების დაცვის საკითხში და რეკომენდაციებს იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება სამომავლოდ განვითარდეს პრეცედენტული სამართალი კონვენციის მე-3, მე-8 და მე-14 მუხლების მიხედვით მათი უფლებების უფრო ეფექტიანი დაცვის უზრუნველსაყოფად.

2. სასამართლოს შეფასება

(ა) საქმე ეხება უფლებაში ჩარევას თუ პოზიტიურ ვალდებულებას

69. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართული საჩივრები, რომელიც სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში მომჩივანთა სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლაზე უარის თქმას ეხება, არსებითად დაკავშირებულია გენდერის სამართლებრივი აღიარების მარეგულირებელი ჩარჩოს სავარაუდო გაუმართაობასთან. ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ ტრანსგენდერი ადამიანის გენდერული იდენტობის სამართლებრივი აღიარების პირობების შესაბამისობა კონვენციის მე-8 მუხლთან, ან მათი სრული არარსებობა, უნდა შემოწმდეს სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებების პერსპექტივიდან (საქმე *X მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ, ციტირებული ზემოთ*, §§ 63-65, და *Hämäläinen*, ([GC], No. 37359/09, § 62-64, ECHR 2014).

70. შესაბამისად, სასამართლო წინამდებარე საქმეს მოპასუხე სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებათა პერსპექტივიდან განიხილავს. ვინაიდან, კონვენციის ჭრილში სახელმწიფოს

პოზიტიური და ნეგატიური ვალდებულებების შეფასებისთვის გამოყენებული პრინციპები მსგავსია, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული სამართლიანი ბალანსი, რომელიც მომჩივანთა და საზოგადოების ურთერთდაპირისპირებულ ინტერესებს შორის უნდა დამყარდეს, რაც შესაბამისობაშია კონვენციის მე-8 მუხლის მეორე პუნქტის მიზნებთან (იხ. *Hämäläinen*, ციტირებული ზემოთ, § 65).

(ბ) სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულებების შესრულება

71. სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მე-8 მუხლით გათვალისწინებული პოზიტიური ვალდებულებების შესრულებისას, სახელმწიფოები შეფასების ზღვრის დისკრეციით მოქმედებენ. ამ ზღვრის დადგენისას მთელი რიგი ფაქტორებია გასათვალისწინებელი. როდესაც საქმე ინდივიდის არსებობის ან იდენტობის განსაკუთრებით მნიშვნელოვან ასპექტს ეხება, სახელმწიფოს თავისუფალი მიხედვლების ფარგლები შეზღუდულია. თუმცა, როდესაც ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს შორის არ არსებობს კონსენსუსი, იქნება ეს შესაბამისი ინტერესის შედარებითი მნიშვნელობის თუ მისი დაცვის საუკეთესო საშუალების თაობაზე, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე მგრძობიარე მორალურ ან ეთიკურ საკითხებს ეხება, აღნიშნული ზღვარი უფრო ფართო იქნება (იხ. საქმე *Hämäläinen*, ციტირებული ზემოთ, § 67). *ინდივიდის ცხოვრების ყველაზე ინტიმური ნაწილის, კერძოდ, გენდერული იდენტობის უფლების განსაკუთრებული მნიშვნელობიდან გამომდინარე, სასამართლოს ხშირად აღუნიშნავს, რომ ამ სფეროში კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების თავისუფალი მიხედვლების ფარგლები ვიწროა* (იხ. საქმე *S.V. იტალიის წინააღმდეგ*, ციტირებული ზემოთ, § 62; *Y.T. ბულგარეთის წინააღმდეგ*, no. 41701/16, § 63, 9 July 2020).

72. სასამართლო აკვირდება რა, რომ მთავრობის ზოგიერთი არგუმენტი კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს საქართველოს კანონმდებლობით სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის უფლების არსებობას (იხ. § 55

და 58 ზემოთ), აღნიშნავს, რომ როგორც ეს შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობიდან და საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის განჩინებიდან ჩანს, ქართველმა კანონმდებელმა არა მხოლოდ მკაფიოდ უზრუნველყო ასეთი უფლება, არამედ ასევე განიმარტა, რომ, კონსტიტუციის მე-12 მუხლის მიხედვით, ის პიროვნების განვითარების თავისუფლების უფლების ნაწილს წარმოადგენს (იხ. პუნქტები 33-36 ზემოთ).

73. ამასთანავე, სასამართლომ გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესახებ თავის პრეცედენტული სამართლით დაადგინა, რომ კონვენციის მე-8 მუხლზე დაყრდნობით, წევრმა სახელმწიფოებმა სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურები უნდა შეიმუშავონ ტრანსგენდერი ადამიანების რეგისტრირებული სქესის მარკერის ცვლილებისთვის. (იხ. *X v. მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ*, ციტირებული ზემოთ, § 70). მართლაც, ამ უკანასკნელი, სპეციფიკური პოზიტიური ვალდებულების გადმოსახედიდან შეუდგება სასამართლო მოცემულ საქმეში იმის დადგენას, არსებული თავისუფალი მიხედულების ფარგლების გათვალისწინებით, დაიცვა თუ არა მოპასუხე სახელმწიფომ სამართლიანი ბალანსი საჯარო ინტერესსა და მომჩივნების ინდივიდუალურ ინტერესს შორის, შეეცვალათ სქესის/გენდერის მარკერი სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში, ან ზოგადად, ყველა ოფიციალურ, საიდენტიფიკაციო დოკუმენტში, მათი გენდერული იდენტობის შესაბამისად.

74. სასამართლო ეთანხმება მთავრობის არგუმენტს, რომ სამოქალაქო სტატუსის განუყოფლობის პრინციპის დაცვა, ჩანაწერთა თანმიმდევრულობა და სანდოობა და, უფრო ფართო გაგებით, სამართლებრივი სიცხადის საჭიროება საჯარო ინტერესს წარმოადგენს და პრინციპულად ამართლებს გენდერის სამართლებრივი აღიარების რეგულირებას (იხ. საქმე *mutatis mutandis, A.P., Garçon and Nicot*, ციტირებული ზემოთ, § 142). თუმცა, წინამდებარე საქმეში მთავარ პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ სრულიად გაუგებარია, თუ რეალურად როგორია

საქართველოში სქესის/გენდერის მარკერის შეცვლის სამართლებრივი რეჟიმი. კერძოდ, მიუხედავად იმისა, რომ საკანონმდებლო ნორმა ითვალისწინებს პირის სქესის/გენდერის მარკერის ცვლილების შესაძლებლობას სამოქალაქო აქტების ჩანაწერებში (სამოქალაქო აქტების შესახებ კანონის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტი), კანონი დუმს იმ პირობებისა და, მოთხოვნის შემთხვევაში, სამედიცინო პროცედურების შესახებ, რომლებიც გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის უნდა განხორციელდეს. შენიშნა რა მთავრობის დუმილი სასამართლოს კონკრეტულ შეკითხვაზე ქვეყანაში გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის საჭირო ზუსტ სამედიცინო პროცედურებთან დაკავშირებით, ისევე, როგორც ადგილობრივ სასამართლოებში საქმის წამოებისას წამოჭრილი და უპასუხოდ დარჩენილი მსგავსი შეკითხვები (იხ. პუნქტები 12, 28 და 53 ზემოთ), სასამართლომ დადასტურებულად მიიჩნია, რომ ეროვნული კანონმდებლობა და პრაქტიკა არ მოიცავს რაიმე მითითებას სამედიცინო პროცედურების ზუსტი ბუნების შესახებ. აღსანიშნავია ისიც, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყანაში ეს უფლება 1998 წლიდან არსებობს, დღემდე არ დაფიქსირებულა გენდერის სამართლებრივი აღიარების არცერთი შემთხვევა (იხ. პარაგრაფები 35 და 52 ზემოთ).

75. სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს, რომ მთავრობა აქტიურად ამტკიცებდა, რომ სამოქალაქო აქტების შესახებ კანონის 78-ე მუხლის “ზ” პუნქტში სიტყვათა შეთანხმება „სქესის შეცვლა“ უნდა შეფასებულიყო „ბიოლოგიური, ფიზიოლოგიური და/ან ანატომიური კრიტერიუმებით“. თუმცა, შესაბამისი საკანონმდებლო ნორმების არარსებობის გათვალისწინებით, გაუგებარია, რას ეფუძნება კანონის მათეული განმარტება. მართლაც, ასეთი განსხვავებული ტერმინების ურთიერთშენაცვლებით გამოყენებისას მაქსიმალური სიფრთხილე და სიზუსტეა საჭირო, რადგან თითოეულ ტერმინს აქვს თავისი კონკრეტული მნიშვნელობა და იწვევს განსხვავებულ სამართლებრივ შედეგებს. მაგალითად, თუ „სქესის შეცვლა“ განისაზღვრება ბიოლოგიური კრიტერიუმების საფუძველზე, მაშინ

გენდერის სამართლებრივი აღიარება ვერასოდეს იქნება შესაძლებელი, ვინაიდან ქრომოსომები ვერანაირი რაოდენობის სამედიცინო ჩარევით ვერ შეიცვლება (იხ. საქმე *ქრისტინ გუდვინი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ* [GC], No 28957/95, § 82, ECHR 2002-VI). სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ გარდა „სქესის შეცვლის“ ბუნდოვანი დეფინიციისა, რომელიც „ბიოლოგიურ, ფიზიოლოგიურ და/ან ანატომიურ კრიტერიუმებს“ ეფუძნება, შეინიშნებოდა ამკარა წინააღმდეგობა, შიდასახელმწიფოებრივ სასამართლოებში მესამე მომჩივნის საქმის განხილვისას. ამგვარად, მაშინ როდესაც სააპელაციო სასამართლომ დაადგინა, რომ ჰორმონული მკურნალობის დასრულება და მის შედეგად, მეორადი სქესობრივი მახასიათებლების ცვლილება გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის საკმარისი არ იყო, უზენაესმა სასამართლომ საპირისპიროდ განაცხადა, რომ სამედიცინო ცნობა, რომელიც ჰორმონული მკურნალობის „შეუქცევადობას“ ადასტურებს, საკმარისი იყო (იხ. პარაგრაფები 29 და 31 ზემოთ).

76. სასამართლო მიიჩნევს, რომ შიდასახელმწიფოებრივი სასამართლოების მიერ ეროვნული კანონმდებლობის ბუნდოვანი განმარტება, ნაწილობრივ მაინც იმით იყო განპირობებული, რომ კანონმდებლობა თავად არ არის საკმარისად დეტალური და ზუსტი. ამასთან, შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის დაბალი ხარისხის შესახებ შესაბამისმა საერთაშორისო სტრუქტურებმაც იგივე დასკვნები გამოიტანა (იხ. პარაგრაფები 38-39, 65 და 67 ზემოთ). ამასთან დაკავშირებით, სასამართლო ასევე ინტერესით აღნიშნავს, რომ, 2010 წლის 15 დეკემბრამდე ეროვნული კანონმდებლობა შეიცავდა მინიმალურ მითითებას, რომ განცხადებას გენდერის სამართლებრივი აღიარების შესახებ უნდა ახლდეს „სამედიცინო ცნობა“, ამ თარიღის შემდეგ კი, კანონიდან ეს მინიმალური სიზუსტეც გაქრა. თავის მხრივ, მოქმედი კანონმდებლობის ბუნდოვანება ძირს უთხრის გენდერის სამართლებრივი აღიარების პრაქტიკულ ხელმისაწვდომობას და, როგორც ეს სამი მომჩივნის ინდივიდუალურ მდგომარეობაზეც აისახა, მკაფიო სამართლებრივი ჩარჩოს არარსებობა

გადაწყვეტილების მიმღებ ორგანოებს ფართო დისკრეციულ უფლებამოსილებებს უტოვებს, რაც, გენდერის სამართლებრივი აღიარების თაობაზე განცხადებების განხილვისას, თვითნებური გადაწყვეტილებების საფრთხეს ქმნის. ასეთი ვითარება ძირეულად ეწინააღმდეგება მოპასუხე სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებას, უზრუნველყოს სწრაფი, გამჭვირვალე და ხელმისაწვდომი პროცედურები გენდერის სამართლებრივი აღიარებისთვის (იხ. *X მაკედონიის ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკის წინააღმდეგ, ციტირებული ზემოთ, § 70*, და ასევე *Y.T. ბულგარეთის წინააღმდეგ, ციტირებული ზემოთ, § 73*), და ზემოაღნიშნული მოსაზრებები საკმარისია სასამართლოსთვის, რათა დაასკვნას, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას.

III. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

77. კონვენციის 41-ე მუხლი ადგენს:

„თუ სასამართლო დაასკვნის, რომ დაირღვა კონვენციით ან მისი ოქმებით გათვალისწინებული უფლება, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდა სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

A. ზარალი

78. პირველ და მეორე მომჩივანთაგან თითოეული მოითხოვდა 20,000 ევროს, ხოლო მესამე მომჩივანმა მოითხოვა 15,000 ევრო არამატერიალური ზიანის ასანაზღაურებლად.

79. მთავრობამ განაცხადა, რომ მოთხოვნილი თანხები, მოცემული საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე, არ იყო გამართლებული.

80. სასამართლო აღიარებს, რომ მომჩივნებს მიადგათ არამატერიალური ზიანი, რომლის კომპენსაცია მხოლოდ დარღვევის დადგენით შეუძლებელია. იგი მიზანშეწონილად მიიჩნევს თითოეულ მათგანს, ამ მუხლის შესაბამისად, გადაეცეს

2,000 ევრო, და ამასთან ერთად, აუნაზღაურდეს ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც შეიძლება დაეკისროს.

B. გაწეული ხარჯები და დანახარჯები

1. N. 57864/17 და 79087/17 საჩივრები

81. 2019 წლის 7 მარტს, სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 წესის შესაბამისად, სასამართლოს მიერ სამართლიანი დაკმაყოფილებისთვის დადგენილ ვადაში, პირველმა და მეორე მომჩივნებმა მოითხოვეს ჯამში 30,323.71 ევრო, ლონდონის ადამიანის უფლებათა ადვოკატების ევროპული ცენტრის (EHRAC) ორი ადვოკატის მიერ სასამართლოს წინაშე გაწეული ხარჯებისა და დანახარჯებისთვის (იხ. თანდართული ცხრილი). სამართლებრივი მომსახურების ხელშეკრულებების, ინვოისების, ვაუჩერების ან სხვა დამხმარე ფინანსური დოკუმენტების ასლები წარმოდგენილი არ ყოფილა. მოთხოვნილი თანხა ეფუძნებოდა ორი ადვოკატის მიერ საქმის განსახილველად დახარჯული საათების რაოდენობას (132 საათი) და ადვოკატის საათობრივ განაკვეთს (150 ფუნტი სტერლინგი (GBP)) და დამატებით მოიცავდა საფოსტო მომსახურების, თარგმანისა და ადვოკატთა მიერ გაწეულ სხვა ადმინისტრაციულ ხარჯებს.

82. 2019 წლის 10 აპრილს მთავრობამ პასუხად განაცხადა, რომ მოთხოვნა იყო დაუსაბუთებელი და გადაჭარბებული. კერძოდ, მათ განაცხადეს, რომ მომჩივნებსა და ადვოკატებს შორის სამართლებრივი მომსახურების ხელშეკრულების ასლი წარდგენილი არ ყოფილა.

83. 2019 წლის 1 აგვისტოს მომჩივნებმა, სასამართლოს მხრიდან მოთხოვნისა და ამისთვის დამატებითი დროის განსაზღვრის გარეშე, თავიანთი წინა საჩივრები შეავსეს სამართლებრივი მომსახურების ხელშეკრულებით, რომელსაც მათ და EHRAC-ის წარმომადგენლებმა 2019 წლის 30 ივლისს მოაწერეს ხელს.

84. სასამართლო დასაწყისშივე აღნიშნავს, რომ მომჩივნების 2019 წლის 1 აგვისტოს წარდგინებები მე-60 წესში მოცემული შესაბამისი პროცედურული მოთხოვნების დარღვევით იყო წარდგენილი.

აღნიშნულმა წარდგინებებმა სასამართლომდე დადგენილი დროის მიღმა პერიოდში მიაღწია და აღნიშნული დროის დამატების მოთხოვნა დადგენილი დროის მიწურვამდე არ დაყენებულა. გარდა ამისა, წარმოდგენილი დოკუმენტაცია შედგებოდა სამართლებრივი მომსახურების ხელშეკრულებისგან, რომელიც ხელმოწერილი და დათარიღებული იყო მას შემდეგ, რაც მომჩივნებმა სასამართლოში ოფიციალურად წარადგინეს სამართლიანი დაკმაყოფილების შესახებ თავიანთი მოთხოვნები და დოკუმენტებს ამ შეუსაბამობის ახსნა-განმარტება თანდართული არ ჰქონია. ამ გარემოებებიდან გამომდინარე, 2019 წლის 1 აგვისტოს წარდგინებები სასამართლოს მიერ ვერ იქნებოდა გათვალისწინებული (შედარებისთვის, სხვა ორგანოებთან ერთად, საქმეს *A და B საქართველოს წინააღმდეგ*, No. 73975/16, § 58, 2022 წლის 10 თებერვალი, შემდგომი მითითებით).

85. რაც შეეხება 2019 წლის 7 მარტს, მე-60 წესის შესაბამისად მომჩივნების მიერ წარდგენილ მოთხოვნებს, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ისინი არ შეიცავდა დოკუმენტებს, რომლებიც აჩვენებდა, რომ მომჩივნებმა გადაიხადეს ან სამართლებრივად ვალდებულნი იყვნენ, გადაეხადათ საფასური, რომელიც განკუთვნილი იყო EHRAC-ის ორი წარმომადგენლისთვის. ასეთი დოკუმენტების არარსებობის პირობებში, სასამართლოს არ აქვს საფუძველი, დაადასტუროს, რომ მომჩივნების მიერ მოთხოვნილი ხარჯები ნამდვილად იყო გაწეული (იხ. საქმე *მერაბიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ* [GC], No. 72508/13, § 371, 28 ნოემბერი, 2017 და, როგორც ბოლო შემთხვევა, *A და B საქართველოს წინააღმდეგ*, ზემოთ ციტირებული, § 59).

86. აქედან გამომდინარე, მოთხოვნები უარყოფილ უნდა იქნეს.

2. საჩივარი N. 55353/19

87. 2020 წლის 3 დეკემბერს, სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 წესში მოცემული შესაბამისი პროცედურული მოთხოვნებისა და ვადების გათვალისწინებით წარმოდგენილი დოკუმენტაციით, მესამე მომჩივანმა მოითხოვა 9,812.86 ევრო EHRAC-დან მისი სამი ადვოკატის მიერ ლონდონში გაწეული ხარჯებისა და დანახარჯებისთვის (იხ. თანდართული ცხრილი). მოთხოვნა

ეფუძნებოდა მესამე მომჩივნისა და EHRAC-ის დირექტორის მიერ 2019 წლის 28 აგვისტოს ხელმოწერილ სამართლებრივი მომსახურების შესახებ ხელშეკრულებას, რომელიც ადასტურებდა, რომ მომჩივანს ეკისრებოდა კანონიერი ვალდებულება, გადასახადი გადაეხადა EHRAC-ის ადვოკატებისთვის საათობრივი განაკვეთის საფუძველზე - 150 GBP, ასევე ნებისმიერი ადმინისტრაციული ხარჯი, რომელსაც ადვოკატები სასამართლოს წინაშე საქმის წარმოებისას მომავალში გასწევდნენ. ხელშეკრულებას ასევე დაემატა 2020 წლის 2 დეკემბრით დათარიღებული ცხრილები, რომელიც აჯამებდა ლონდონში მცხოვრები სამი ადვოკატის მიერ მესამე მომჩივნის საქმეზე დახარჯული საათების რაოდენობას (სულ ორმოცდარვა საათი და ოცდაათი წუთი) და დოკუმენტი დამატებით მოიცავდა ინვოისებს, რომელიც ადასტურებდა აღნიშნული სამი ადვოკატის მიერ გაწეული საფოსტო მომსახურების, თარგმანისა და სხვა ადმინისტრაციული ხარჯების არსებობას.

88. მთავრობამ საპასუხოდ განაცხადა, რომ მოთხოვნა იყო დაუსაბუთებელი და გადაჭარბებული.

89. არსებული იურიდიული ფინანსური დოკუმენტების, კერძოდ, სამართლებრივი მომსახურების ხელშეკრულების გათვალისწინებით, სასამართლო აღნიშნავს, რომ მესამე მომჩივანს ნამდვილად ეკისრებოდა კანონიერი ვალდებულება, გადაეხადა EHRAC-ის სამი ადვოკატის მხრიდან დაკისრებული საფასური (იხ. *მერაბიშვილი*, ციტირებული ზემოთ, § 371). ამგვარად, სასამართლო მიზანშეწონილად მიიჩნევს, მომჩივანს გადაეცეს 9,812.86 ევროს ოდენობის თანხა საქმის წარმოების ხარჯებისა და დანახარჯებისთვის, ასევე ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც მესამე მომჩივანს შეიძლება დაეკისროს.

ამ მიზეზთა გამო, სასამართლო ერთხმად,

1. იღებს გადაწყვეტილებას გააერთიანოს სარჩელები;
2. აცხადებს სარჩელებს დასაშვებად;
3. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევას;
4. ადგენს, რომ არ არსებობს საჭიროება, საჩივრები განხილულ იქნეს კონვენციის მე-3 და მე-14 მუხლების შესაბამისად;

5. ადგენს

(ა) რომ მოპასუხე სახელმწიფო ვალდებულია, კონვენციის 44-ე მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად, გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან სამი თვის ვადაში, მომჩივნებს გადაუხადოს შემდეგი თანხები, მოპასუხე სახელმწიფოს ეროვნულ ვალუტაში, ანგარიშსწორების დღეს არსებული კურსის გათვალისწინებით:

(i) 2000 ევრო (ორი ათასი ევრო) სამი მომჩივნიდან თითოეულს, ასევე არამატერიალურ ზიანთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც შეიძლება დაეკისროთ;

(ii) 9,812.86 ევრო (ცხრაათას რვაას თორმეტი ევრო და ოთხმოცდათექვსმეტი ცენტი) მესამე მომჩივანს, ასევე, ნებისმიერი სახის გადასახადი, რომელიც შეიძლება დაეკისროს ხარჯებისა და დანახარჯების მიმართ;

(ბ) ზემოთ აღნიშნული სამთვიანი ვადის ამოწურვიდან გადახდის განხორციელებამდე, გადასახდელ თანხას დაერიცხოს გადაუხდელობის პერიოდში არსებული ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის ოდენობით დადგენილი საპროცენტო განაკვეთი, რასაც დაემატება სამი პროცენტი;

ა.დ. და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ - გადაწყვეტილება

6. უარყოფს მომჩივნების მოთხოვნებს სამართლიანი დაკმაყოფილების დანარჩენ ნაწილში.

შესრულებულია ინგლისურ ენაზე და წერილობით ეცნობათ მხარეებს 2022 წლის 1 დეკემბერს, სასამართლოს რეგლამენტის 77-ე წესის მე-2 და მე-3 პუნქტების შესაბამისად.

ვიქტორ სალავეიჩიკ
მდივანი

ჯორჯეს რავანი
პრეზიდენტი

დანართი

საქმეების ჩამონათვალი:

No.	საჩივრის ნომერი	მომჩივანის დაბადების თარიღი; საცხოვრებელი ადგილი	წარმომადგენელი
1.	57864/17	ბ-ნი ა.დ. 1979 თბილისი	თბილისში მომუშავე ადვოკატი - ქ-ნი ქ. ბახტაძე - და 5 ადვოკატი ევროპის ადამიანის უფლებათა ადვოკატირების ცენტრიდან (EHRAC) ლონდონში - ბ-ნი ფ. ლიჩი, ქ-ნი რ. რემეზაიტე, ქ-ნი ჯ. გავრონი, ქ-ნი ჯ. სოიერი და ბ-ნი ჯ. კლიფორდი
2.	79087/17	ბ-ნი ა.ხ. 1988 ანტვერპენი	იგივე ადვოკატები, რაც სარჩელში # 57864/17.
3.	55353/19	ბ-ნი ნიკოლო ღვინიაშვილი 1973 თბილისი	თბილისში მომუშავე სამი ადვოკატი - ქ-ნი ნ. ჯომარიძე, ქ-ნი თ. ონიანი და ბ-ნი გ. ტაბატაძე - და შვიდი ადვოკატი EHRAC-დან ლონდონში - ბ-ნი ფ. ლიჩი, ქ-ნი რ. რემეზაიტე, ბ-ნი ჯ. გავრონი, ბ-ნი კოჯოკარიუ, ბ-ნი კ. ლევინი, ქ-ნი ჯ. ევანსი და ქ-ნი ჯ. სოიერი.